

1/7
22.8.2014

SISÄMINISTERIÖ

25. 08. 2014

INRIKESMINISTERIET

LASTENSUOJELUN
KESKUSLIITTO

Sisäministeriölle

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain ja ulkomaalaislain 52 b ja 52 c §:n muuttamisesta (Ihmiskaupan uhrin auttamisjärjestelmän asema ja tehtävät laissa)

Lausuntopyyntö 25.6.2014, SM008:00/2012

Lastensuojelun Keskusliitto kiittää mahdollisuudessa lausua asiassa ja tuo lausunnossaan esille joitakin lasten asemaa ja oikeuksia koskevia huomioita, joita tulisi vielä tarkastella ennen kuin esitys annetaan eduskunnalle. Ne koskevat etenkin mahdollisia lapsiuhreja ja niitä lapsia, jotka aikuisilla uhreilla voi olla huollettavanaan. Kommentit voidaan tiivistää seuraavasti:

- Jos ihmiskaupan uhrin auttamisjärjestelmään otettavalla on alaikäisiä lapsia huollettavanaan, tulee myös nämä kirjata automaattisesti auttamisjärjestelmän asiakkaiksi. Uhrien lasten asema tulee turvata lisäämällä maininta lakipykäliin, joissa määritellään auttamisjärjestelmää, sen asiakkuutta ja palveluja, joihin asiakas on oikeutettu.
- On tärkeää, että kunnan lastensuojelu saa automaattisesti tiedon ihmiskaupan uhrin auttamisjärjestelmässä olevista lapsista, jotta mahdollinen yhteistyö voi alkaa saumattomasti. Jokaisesta auttamisjärjestelmään otettavasta lapsesta tulee tehdä lastensuojeluilmoitus. Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoonpanossa tulisi olla mukana lastensuojelun edustus.
- Auttamisjärjestelmässä oleville lapsille tulee selkeästi taata kaikki peruspalvelut, sekä terveys- että sosiaalipalvelut. Ihmiskaupan uhrin auttamisjärjestelmässä olevien lasten oikeus perusopetukseen tulee myös mainita.
- Tulee selkeyttää sitä, miten asiakas poistetaan uhrin auttamisjärjestelmästä ja mitä se tarkoittaa. Päätöksen tekemistä auttamisjärjestelmästä poistamisesta ei pidä jättää yksin Joutsenon vastaanottokeskuksen johtajalle, vaan monialainen asiantuntijaryhmä pitää kiinnittää päätöksentekoon mukaan. Tavoitteena tulee olla, ettei yhtään ihmiskaupan lapsiuhria palauteta olosuhteisiin, joissa on uudelleen uhriutumisen vaara.
- Koska ihmiskaupan uhrin auttamisen kokonaisuus on hyvin monimuotoinen ja koskee monien viranomaisten toimivaltaa, jää lain toimeenpanon ohjaukselle erityisen merkittävä rooli. Esimerkiksi auttamisjärjestelmään ottaminen ja siitä poistaminen sekä toipumista ja harkinta-ajan käytännöt ja vaikutus uhrin tilanteeseen jättävät vielä kysymyksiä. On välttämätöntä laatia selkeä ohjeistus, jotta auttamisen kokonaisuudessa korostuu uhrinäkökulman ensisijaisuus.

Yleistä

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on muotoutunut vähitellen, ja on hyvä, että nyt saadaan toimiviksi havaitut käytännöt vahvistettua lain tasolle ja korjattua puutteita, joita järjestelmässä on havaittu. Esitys vastaa osaltaan kritiikkiin, jota monet toimijat ovat esittäneet järjestelmää kohtaan. Järjestöt samoin kuin kansallinen ihmiskaupparaportoiija ovat pitäneet suurimpana haasteena sitä, että uhrien tunnistamista ja auttamisen piiriin pääsyä edistävä lainsäädäntö ja rakenteet ovat puutteelliset. Esityksessä tavoitteena on entistä läpinäkyvämpi, ennustettavampi ja vastuunjaoltaan selkeämpi kokonaisuus. Erittäin tärkeä muutosehdotus on, että vahvistetaan kotikunnan omaavien mahdollisten uhrien asemaa: auttamisjärjestelmään voidaan ottaa henkilö riippumatta siitä, onko tällä kotikunta vai ei. Voidaan sanoa, että esitys selkeyttää auttamisjärjestelmän asemaa ja luo mahdollisuuksia kehittää uhrien auttamista entisestään.

Kaikkien toimijoiden yhteinen tavoite tulee olla, että jatkossa entistä useampi mahdollinen ihmiskaupan uhri tunnistettaisiin ja saataisiin palvelujen piiriin. Esitys jättää vielä joitain kysymyksiä esimerkiksi liittyen auttamisjärjestelmään ottamiseen ja siitä poistamiseen. Vastaanottokeskuksen johtajalla on merkittävän paljon toimivaltaa etenkin, kun näyttää siltä, että moniammatillinen arviointiryhmä ei ole toiminut tarkoitetulla tavalla. Käytäntöä tulee seurata ja tarvittaessa edelleen täsmentää. Kansallinen ihmiskaupakoordinaattori ja sen tukena toimiva verkosto tulevat olemaan keskeisessä asemassa, kun määritellään kehittämistyön seuraavia askelia.

Lastensuojelun Keskusliitto perustaa kantansa lapsen oikeuksien sopimukseen ja korostaa, että lasten suojelu ihmiskauppailmiön vaikutuksilta tuleekin perustua lähtökohtaisesti YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen (LOS), eikä pelkästään ihmiskauppaa säätelevään normistoon. Niin varsinaiset lapsiuhrit kuin aikuisten uhrien lapsetkin ovat ennen kaikkea lapsia, heille tulee tarjota suojelua lapsena sekä huolehtia, että heidän erityiset oikeutensa lapsena toteutuvat. Näistä tärkeimpiä ovat syrjimättömyys (LOS 2 artikla), lapsen edun periaate (LOS 3 artikla), oikeus henkiinjäämiseen ja kehittymiseen mahdollisimman täysimääräisesti (LOS 6 artikla) sekä lapsen oikeus saada näkemyksensä esiin ja huomioonotetuksi (LOS 12 artikla). Artiklat 34, 35 ja 39 sekä lasten myyntiä ja lasten hyväksikäyttöä prostituutiossa ja pornografiassa käsittelevä lisäpöytäkirja sisältävät myös suoraan aiheeseen liittyviä veloitteita.

Lapsen edun periaate on läpileikkaava ja vaatii edelleen tarkastelua

Keskusliitto haluaa kiittää erityisesti siitä, että hallituksen esitykseen on kirjattu luku esityksen vaikutuksista lapsiin. Ei ole vielä lainkaan tavallista, että lainvalmisteluun otetaan mukaan tämä elementti. Vaikka Kataisen hallituksen ohjelmaan on kirjattu lapsivaikutusten arvioinnin lisääminen kaikessa päätöksenteossa, se ei kuitenkaan ole toteutunut¹. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaiseman tutkimuksen mukaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvia vaikutuksia tunnistettiin vuonna 2012 vain kolmessa prosentissa hallituksen esityksiä. Määrä on sama kuin vuonna 2009.² Lap-

¹ Lapsivaikutusten arviointi on kirjattu hallituksen ohjelmaan 2011.
<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>

² Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 122. Vaikutusten arviointi ja lainvalmistelun perustietoja vuoden 2012 hallituksen esityksissä. 2013.

sen oikeuksien sopimuksen 3 artikla kuitenkin edellyttää, että lapsen etua on harkittava kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen edun ensisijaisuuden noudattaminen edellyttää lapsiin suorasti tai epäsuorasti liittyvien toimien ja päätösten arviointia lainvalmistelussa, hallintotoiminnassa ja lainkäytössä. Kyse on nimenomaan lapsivaikutusten arvioinnista. On myös osoitettava, miten arviointi on tehty ja oltava valmiita sen kehittämiseen.

Lapsivaikutuksia käsittelevässä luvussa 4.5. luetellaan ansiokkaasti asioita, jotka tulee huomioida lasten kannalta. Mainitaan myös lapsen oikeus saada riittävästi oikea-aikaista tietoa hänelle ymmärrettävällä tavalla. Kaikissa esitetyissä lainkohdissa ei kuitenkaan pohdita lapsivaikutuksia. Esimerkiksi toipumisajasta säänneltäessä ei mainita lainkaan lapsia. Olisi ehkä tarpeen pohtia vielä, mitä toipumisaika ja ulkomaalaislaissa säädettävä harkinta-aika merkitsevät lapsen kannalta. Auttamisjärjestelmään on otettu hyvin vähän alaikäisiä, eikä heille ilmeisesti ole myönnetty harkinta-aikoja. Lapselta ei ylipäätään voida edellyttää yhteistyötä viranomaisen kanssa, eikä lasta voida käännyttää yhtä helposti kuin aikuista. Voidaan pohtia, onko toipumis- tai harkinta-ajalla ylipäätään mitään relevanssia lapsiuhrin kohdalla. Seksuaalirikoksen tunnusmerkistön täytyessä tulee lastensuojelulain myötä ilmoitusvelvollisuus poliisille joka tapauksessa, ja lapsiin kohdistuvien ihmiskaupan muiden muotojen kohdallakin viranomaisyhteistyön käynnistyminen nopeasti on olennaista.

Ihmiskaupan uhrien lasten asema tulee selkeyttää ja turvata

Esityksessä tuodaan esille, että auttamisjärjestelmässä olleilla ihmiskaupan uhreilla on ollut mukanaan lapsia, ja vaikkei heitä ole rekisteröity auttamisjärjestelmään, käytännössä he ovat olleet asiakkaina ja heidän auttamiseen on mennyt työaikaa ja aiheutunut kustannuksia. Esityksessä ei kuitenkaan ehdoteta riittävän selkeästi näiden lasten aseman turvaamista palveluissa. Perusteluosassa mainitaan 3 §:n (Määritelmät) kohdalla, että auttamistoimia voitaisiin antaa myös ihmiskaupan uhrien mukana seuraaville lapsille.

Keskusliitto katsoo, että jos auttamisjärjestelmään otettavalla on alaikäisiä lapsia huollettavanaan, tulee myös nämä kirjata automaattisesti auttamisjärjestelmän asiakkaiksi huoltajansa mukana. Näin on selkeää, että lapset saavat palvelut ja kustannukset kohdistuvat auttamisjärjestelmään. Jos alaikäisen lapsen huoltaja on joutunut ihmiskaupan uhriksi, hän voi tarvita apua ja tukea huoltajuudessaan. On selvää, että lapsen tilanne, samoin kuin itse huoltosuhde, on selvitettävä ja arvioitava tuen tarve. Samalla kun arvioidaan uhrin tilanne ja palveluntarve, arvioidaan mahdollinen tuen tarve lapsesta huolehtimiseen.

Keskusliitto esittää, että ihmiskaupan uhrin lapsen asema turvataan selkeästi lain tasolla. Auttamistoimien määritelmään 3 §:n kohtaan 9 tulee lisätä termi ihmiskaupan uhrin mukana seuraava lapsi: "*...auttamistoimilla [tarkoitetaan] ihmiskaupan uhrille ja uhrin mukana seuraavalle alaikäiselle lapselle annettavia tukitoimia*). Samoin 25 §:ään ja 26 §:ään tulee lisätä ihmiskaupan uhrin alaikäinen lapsi, jotta hänelle taataan sosiaali- ja terveyspalvelut, vaikkei hänellä olisi kotikuntaa.

Maininta uhrin lapsista tulee lisätä myös **33 §:ään** (auttamisjärjestelmän tehtävät), **35 §:ään** (auttamisjärjestelmään ottaminen) ja **38 e §:ään** (auttamisjärjestelmässä oleva lapsi).

Auttamisjärjestelmän tulee tunnistaa paremmin lapset mahdollisina ihmiskaupan uhreina

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmässä on ollut hyvin vähän lapsiuhreja. On toivottavaa, että tämä kuvaisi myös todellista tilannetta, eli ettei lapsiuhreja ole jäänyt tunnistamatta. Keskusliitto huomauttaa kuitenkin, että hallituksen esityksestä ei käy ilmi, kuinka monta esitystä auttamisjärjestelmän asiakkaaksi ottamiseksi on tehty, ja kuinka moneen esitykseen on tehty kielteinen päätös. Jotta järjestelmä olisi läpinäkyvä, täytyy myös näistä tapauksista olla tietoa.

Esimerkiksi ilman huoltajaansa kansainvälistä suojelua hakeneiden ja vastuunmäärittämisasetuksen nojalla toiseen EU-maahan palautettujen lasten ja nuorten joukossa on ollut tapauksia, joissa on selkeitä ihmiskaupan tunnusmerkkejä. He ovat voineet uhriutua juuri siinä maassa, jonne heitä oltaisiin palauttamassa. Kansallinen raportoiija selvitti ensimmäistä vuosiraporttiaan varten vuonna 2010 myös vastuunmäärittämisasetuksen ja ihmiskauppaepäilyyn suhdetta alaikäisten kohdalla ja löysi ongelmallisia tapauksia. Se korosti, että myös vastuunmäärittämisasetukseen liittyvässä menettelyissä tulisi epäilty uhri aina ohjata auttamisjärjestelmään ja suositteli käännytyksestä pidättäytymistä etenkin alaikäisten uhrien kohdalla.³ Olisi tärkeää käydä keskustelua tapauksista, jolloin on tehty kielteinen päätös auttamisjärjestelmään ottamisesta. Perusteiden tulee olla läpinäkyvät, ja niitä tulee voida tarkastella jälkepäin.

Tässä yhteydessä huomio kiinnittyy **36 §:n** perusteluosan (sivulla 31) toteamaan, että toipumisajan jatkamista harkittaessa tulisi ottaa huomioon se, että jos toinen jäsenvaltio on vastuussa hakemuksen tutkimisesta, on Suomella velvollisuus siirtää hakija kyseiseen jäsenvaltioon. Muotoilu on virheellinen, sillä jäsenvaltio voi aina ottaa viime kädessä hakemuksen käsittelyyn, etenkin kun on kysymys haavoittavassa asemassa olevista. Lasten asemaa ollaan lisäksi entisestään vahvistamassa. Vastuunmäärittämisasetuksen soveltaminen ilman huoltajaansa kulkevien lasten kohdalla on ollut pitkään keskustelun kohteena, ja komissio ehdottaakin asetuksen muuttamista turvaamaan paremmin lasten asemaa.⁴ Myös EU-tuomioistuin on antanut ratkaisun, joka on jo vaikuttanut Maahanmuuttoviraston linjaan vastuunmäärittämisasetuksen soveltamisessa alaikäisiin. Maahanmuuttoon liittyvä EU:n lainsäädäntötyö ja lakimuutostyö on osoittautunut kuitenkin hitaaksi ja hankalaksi, eikä ole mitään syytä jäädä odottamaan niiden myötä mahdollisesti eteen tulevia lakimuutostarpeita. Haavoittuvassa asemassa olevien lasten asemaa voidaan vahvistaa tarvittaessa kansallisessa lainsäädännössä.

Lapsiuhrien kohdalla ongelmalliseksi tulevat myös tilanteet, joissa lapsen iästä on epäselvyyttä. Nämä liittyvät kiinteästi juuri vastuunmäärittämisasetuksen soveltamiseen, ja vaativat perusteel-

³ Kansallinen ihmiskaupparaportoiija. Kertomus 2010. Ihmiskauppa ja siihen liittyvät ilmiöt sekä ihmiskaupan uhrien oikeuksien toteutuminen Suomessa. Vähemmistövaltuutettu, Helsinki, 96–100.

⁴ Komission muutosehdotus http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/asylum/examination-of-applicants/docs/commission_proposal_to_amend_the_dublin_regulation_en.pdf ja komission tiedote asiasta kesäkuussa 2014, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-723_fi.htm

lista asiaan perehtymistä. Selvää ja aukotonta lääketieteellistä menetelmää kronologisen iän määrittämiseksi vuoden tarkkuudella ei ole. Niinpä, jos on syytä epäillä, että kyse on alaikäisestä, häntä tulee myös kohdella lapsena oikeuksineen. Ihmiskaupan uhrien joukossa voi olla myös alaikäisiä, joiden ikä on merkitty viranomaisrekistereissä virheellisesti. Jos kansainvälistä suojelua Suomessa hakeva on rekisteröity muualla täysi-ikäiseksi, hänellä tai hänelle määrättyllä edustajalla on vähäiset mahdollisuudet korjata asia; he eivät esimerkiksi voi pyytää lääketieteellistä iänmäärittystä, jonka voivat laittaa vireille vain ulkomaalaislaissa määrätyt viranomaiset.

Kansainvälistä suojelua hakevien lasten joukosta on haasteellista erottaa mahdolliset ihmiskaupan uhrit, mutta ehkä vielä haastavampaa on löytää näkymättömät uhrit oleskeluluvan saaneiden joukosta. Tämän vuoksi on aivan olennaista kehittää tunnistamismekanismeja edelleen. Ihmiskaupakoordinaattorin ja tämän avuksi koottavan verkoston olennainen tehtävä on tarttua näihin haasteisiin ja kehittää kansalliset indikaattorit sekä levittää ne tehokkaasti kuntatasolle.

Auttamisjärjestelmän ja lastensuojelun yhteistyö tulee määrittää selvemmin

Keskusliitto esittää, että lailla määritellään selkeämmin yhteistyö lastensuojelun kanssa. On tärkeää, että kunnan lastensuojelussa on tieto auttamisjärjestelmässä olevista lapsista, ja mahdollinen yhteistyö voi alkaa välittömästi. Ei riitä, että perusteluosassa todetaan, että Joutsenon vastaanotokeskus tai moniammatillinen arviointiryhmä (uudessa esityksessä *monialainen asiantuntijaryhmä*) voi tarvittaessa kuulla lastensuojeluviranomaisia asiantuntijoina (esim. esitetty uusi vastaanottolain 38 e §). Keskusliitto näkee, että ihmiskauppaepäilyssä on kyse olosuhteista tai tilanteesta, joka on omiaan vaarantamaan lapsen terveyttä ja kehitystä. On selvää, että jo epäily ihmiskaupan uhriksi joutumisesta pitäisi riittää perusteeksi arvioida lapsen tilanne lastensuojelun tarpeen kannalta. Keskusliitto esittääkin, että lakiin kirjataan velvoite tehdä lastensuojeluilmoitus lapsesta, joka otetaan auttamisjärjestelmään (auttamisjärjestelmään ottaminen, vastaanottolain 35 §), olipa tämä itse uhri taikka uhrin lapsi. Lastensuojeluilmoitus ei johda välttämättä lastensuojelun asiakuuteen, mutta se varmistaisi, että jokaisen lapsen kohdalla tehdään tilanteen arviointi lastensuojelun asiantuntijoiden toimesta.

Jos lastensuojelussa katsotaan, että ilmoituksen seurauksena on tarpeen tehdä lastensuojelutarpeen arviointi, tulee lapsesta lastensuojelun asiakas, mikä voi tuoda uusia mahdollisuuksia tukea uhria. Asiantuntijat arvioivat, mistä palveluista lapsi (ja hänen huoltajansa) hyötyisivät parhaiten. Avohuollon tukitoimina voidaan tarjota monenlaista tukea, esimerkiksi uhrin lapsen kohdalla voisi päivähoiton tarjoaminen olla erinomainen ratkaisu tilanteessa, jossa huoltajan kyky huolehtia lapsesta on väliaikaisesti heikentynyt uhriutumisen vuoksi.

Keskusliitto esittää myös, että monialaisen asiantuntijaryhmän kokoonpanossa olisi aina mukana lastensuojelun edustus (38 c § *Monialainen asiantuntijaryhmä*).

Lasten oikeus peruspalveluihin tulee kirjata selkeämmin lakiin

Lastensuojelun Keskusliitto toteaa, että ihmiskaupan lapsiuhriin ja uhrin alaikäisen lapsen oikeus peruspalveluihin tulee kaiken kaikkiaan kirjata vielä selkeämmin. Lapsille tulee taata laajasti paitsi

terveys- myös sosiaalipalvelut. Vastaanottolain 25 §:n muotoilu (että vailla kotikuntaa olevalle tarjotaan sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaisia palveluja, mikäli sosiaalihuollon ammattilainen arvioi ne välttämättömiksi) riittää kansainvälistä suojelua hakevien lasten kohdalla, kun turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmään on rakennettu erillinen ja toimiva järjestelmä lasten ja lapsiperheiden vastaanottoon. Ihmiskaupan luonteesta ja uhrin haavoittuvasta asemasta johtuen tulee kuitenkin lasten kohdalla taata erikseen riittävät palvelut, etenkin, kun auttamisjärjestelmässä ei ole enää erikseen lapsiin erikoistunutta yksikköä.

Jos oikeus sosiaalipalveluihin jätetään erikseen pohdittavaksi, tulee ratkaisevaksi se, että kyseisellä henkilöllä on riittävästi asiantuntemusta sekä ihmiskaupasta että lasten erityistarpeista. Lapsiasiavaltuutettu korosti sosiaalihuollon ammattihenkilöstön koulutuksen tarvetta lausunnossaan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tarkempaa sääntelyä pohtivalle työryhmälle vuonna 2012. Valtuutettu esitti, että lapsiuhrien tilanteesta tehtäisiin erillinen ohjekirja, koska lasten kohdalla on niin paljon erillistä tarkastelua vaativia erityiskysymyksiä. Tämä on edelleen ajankohtainen ja tarpeellinen ehdotus.⁵

Esitys ei mainitse oikeutta perusopetukseen. Jokaisen lapsen oikeus maksuttomaan perusopetukseen on turvattu sekä Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa että Suomen lainsäädännössä. Tästä huolimatta oikeuden toteutumisessa on ollut käytännössä ongelmia vailla kotikuntaa tai oleskeluoikeutta olevien lasten kohdalla.⁶ Vastaanottolakiä laadittaessa asiaa ei sisällytetty lakiin, mutta keskusliitto katsoo, että nyt asia on jälleen otettava tarkasteluun. Myös ihmiskaupan uhrien ja uhrien lasten osallistuminen opetukseen on turvattava, samoin kuin yleensä vailla oleskeluoikeutta olevien lasten.

Tunnistamisprosessi ja auttamisjärjestelmästä poistaminen uhrin kannalta

Esityksessä viitataan, että valmistelutyössä oli mukana selkeästi moniportainen tunnistamismalli, muttei se toteutunut. On vaikea arvioida, olisiko Ison-Britannian mallin tyyppinen selkeästi porrastettu tunnistamismekanismi toimiva ratkaisu Suomessa. Esitetty suomalainen malli on eräällä tavalla kaksivaiheinen, kun auttamisjärjestelmään ottamisen yhteydessä tunnistaminen on kevyempää ja on tarkoitus pitää kynnyksen auttamisen piiriin pääsyssä matalana. Näin tuleekin olla, mutta käsillä oleva esitys herättää kysymyksen, toimiiko järjestelmä nyt uhrin kannalta parhaalla mahdollisella tavalla.

Kentältä on kantautunut viestejä siitä, että epäiltyjä ihmiskauppatapauksia on ollut vaikea saada esitutkintaan. Tapauksissa on usein kyse ulkomaalaisista, joiden oleskeluoikeus voi olla väliaikainen tai lupa umpeutunut tai puuttuu kokonaan. Tämän vuoksi on todella hyvä esitys, että myös auttamisjärjestelmä voisi vastedes myöntää ulkomaalaislain mukaisen harkinta-ajan, jottei mahdollisia uhreja palauteta ennen tunnistamista. Vaikka poliisi ottaisi tapauksen käsittelyyn, ei tutkinta useinkaan johda pitkälle, eikä ainakaan syytteen saakka. On tärkeää, että auttamisjär-

⁵ http://www.lapsiasia.fi/nyt/lausunnot/lausunto/-/view/1846419#_ftn1

⁶ Ks. esim. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen tiedote <http://www.oikeusasiamies.fi/Resource.phx/pubman/templates/2.htx?id=1022>

jestelmällä on mahdollisuus tehdä paitsi ns. esitunnistaminen auttamisjärjestelmään otettaessa, myös varsinainen ihmiskaupan uhrin tunnistaminen.

Perusteluosassa esitetään **38 §:n** kohdalla esimerkkitapauksina tästä juuri tilanteet, joissa esitutkintaa ei ole käynnistetty taikka esitutkinta on tehty mutta sen johdosta ei voida saattaa ketään syytteeseen. Molemmissa tapauksissa voi silti olla perusteltua olettaa, että henkilö on joutunut ihmiskaupan uhriksi. Uhri voi näin jäädä auttamisjärjestelmään ilman uhrin statusta. Esityksestä jää kuitenkin edelleen jonkin verran epäselvä kuva siitä, miten kauan uhri voi lopulta olla auttamistoimien parissa, ja mikä on tunnistamisen ja auttamisjärjestelmästä poistamisen suhde. **38 f §** luettelee perusteita, jotka johtaisivat auttamisjärjestelmästä poistamiseen. Poistaminen voisi tapahtua esimerkiksi, jos henkilöä ei ole tunnistettu ihmiskaupan uhriksi **38 §:n** mukaisesti. Tunnistaminen puolestaan voi tapahtua **38 §:n** mukaan paitsi poliisin, syyttäjän ja Maahanmuuttoviraston toimesta myös auttamisjärjestelmän toimesta. Auttamisjärjestelmä on ensin suorittanut esitunnistamisen ottaessaan henkilön auttamisjärjestelmään. Tuleeko auttamisjärjestelmän siis todeta henkilöä avun piiristä poistettaessa, ettei tämä sittenkään ole ihmiskaupan uhri (**38 f §:n** 2 kohta)?

Keskusliitto pitää tärkeänä, että etenkin lasten kohdalla selkeytetään sitä, miten auttaminen päättyy. Esityksestä ei käy tarkkaan ilmi, mikä tulee käytännössä olemaan tunnistamisen ja auttamisen loppumisen suhde oleskelulupaprosesseihin ja käännetyssä käytäntöihin. Tavoitteena tulee olla, ettei yhtään ihmiskaupan lapsiuhria palauteta olosuhteisiin, joissa on uudelleen uhriutumisen vaara. **38 f §:n** ensimmäisestä perustelusta – kun henkilö ei ole enää auttamistoimien tarpeessa – tulee ilmeisesti viime kädessä ratkaisevin perustelu poistaa henkilö auttamisjärjestelmästä. Miten arvioidaan, ettei uhri enää ole auttamistoimien tarpeessa? Esitys jättää tämänkin päätöksen vastaanottokeskuksen johtajan vastuulle – arviointiryhmää voidaan perusteluosan mukaan kuulla tarvittaessa. Auttamisen lakkaaminen ja järjestelmästä poistaminen saattaa olla henkilön elämän ja oikeusturvan kannalta niin merkittävä päätös, että keskusliitto katsoo sen tekemisen edellyttävän arviointiryhmän näkemystä. Näin uhrin tilanne tulee arvioitua kokonaisvaltaisesti.

Keskusliitto esittää, että **38 f §:ään** lisätään moniammatillisen arviointiryhmän rooli, kun tehdään päätös henkilön poistamisesta auttamisjärjestelmästä.

Ihmiskaupan uhrin auttamisen kokonaisuus on hyvin monimuotoinen ja sivuaa monien viranomaisten toimivaltaa. Koska laissa ei voida kuvata järjestelmän toimintaa yksityiskohtaisesti, lain toimeenpanon ohjaus on olennaisen tärkeää. Esimerkiksi auttamisjärjestelmään ottaminen ja siitä poistaminen, sekä toipumis- ja harkinta-ajan käytännöt ja vaikutus uhrin tilanteeseen jättävät vielä kysymyksiä. Näin ollen on välttämätöntä laatia selkeä lain toimeenpanon ohjeistus. Uhrinäkökulman ensisijaisuutta tulee korostaa uhrien auttamisen kokonaisuudessa – myös poliisin ja rajaviranomaisten toimivaltaan kuuluvissa toimenpiteissä – jotta jokainen apua tarvitseva todella saa apua.